

כב

וּבְקִצְרֹכֶם אֶת קִצִיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקִצְרֹךְ
וְלִקַּט קִצִירֶךָ לֹא תִלְקַט לְעֵנִי וְלִגֵּר תִּעְזֹב אֹתָם (כג, כב)

"ובקוצרכם - ..אמר רבי אוורדימס ברבי יוסי: מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים, פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכיפורים והג מכאן? ללמדך, שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי - מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו. תעזוב - הנח לפנייהם והם ילקטו, ואין לך לסייע לאחד מהם" (רש"י)

אוצר החכמה

יש לשאול:

(א) מדוע מיוחסת מעלה זו - "כאילו בנה בית-המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו" - דוקא למצוות אלו (לקט, שכחה ופאה), ולא למצוות צדקה לעניים ככלל?

(ב) מדוע מזכיר רש"י גם את מצות שכחה, שאינה נזכרת בכתוב כאן?

(ג) מאחר שרש"י מזכיר את מצות שכחה (על-אף שאינה מוזכרת בכתוב, כאמור) - מדוע אינו מזכיר גם את מצות מעשר עני (המוזכרת ב"תורת כהנים" כאן, שהוא מקור דברי רש"י)?

(ד) מדוע בחר רש"י לפרש את המלים "לעני ולגר תעזוב אותם" ש"אין לך לסייע לאחד מהם" דוקא כאן, ולא בפעם הראשונה שביטוי זה מופיע - בפרשת קדושים⁷⁴?

והביאור בזה⁷⁵:

במצוות אלו - לקט ופאה - ישנן שתי מעלות על מצות הצדקה בכללותה: (א) לקט ופאה ניתנים מיבולי השדה, הצומחים כתוצאה מיגיע כפיו של האדם - בניגוד לצדקה ממונית, שעשויה להיות מכספים שהגיעו לבעליהם ללא מאמץ רב; (ב) לקט ופאה שייכים לכל העניים במידה

74. יט, י. וראה נחלת יעקב ומשכיל לדוד כאן.

75. וראה גור אריה כאן (באופן אחר).

שווה, כך שאין לבעלים כל טובת הנאה מנתינתם ("הנח לפניהם והם ילקטו, ואין לך לסייע לאחד מהם") – בניגוד לצדקה רגילה, שהאדם יכול לבחור להעניקה לעני שהוא חפץ בטובתו⁷⁶.

ויש לומר, שמכאן נובע ההבדל בין שיטת רש"י לשיטת ה"תורת כהנים":

לדעת ה"תורת כהנים" – עיקר מעלתם של לקט, שכחה ופאה היא בכך שהם באים מיגיע כפיו של האדם; ולכן מצרף ה"תורת כהנים" למצוות אלה גם את מצות מעשר עני, שכן גם מעשר עני מקורו בתבואת השדה, הבאה מיגיע כפיו של האדם.

לדעת רש"י, לעומת זאת, המיוחד שבמצוות אלו הוא בכך שאין לבעלים טובת הנאה מנתינתם; ולכן מוסיף רש"י על המפורש בכתוב את מצות שכחה – שגם בה אין לבעלים טובת הנאה, אך אינו מזכיר את מצות מעשר עני – שכן מעשר עני ניתן לעניים לפי בחירת הבעלים, ובכך הוא דומה לצדקה רגילה ולא למצוות מיוחדות אלה.

מעתה נוכל להבין היטב את הסיבה לכך שרש"י מפרש את המלים "לעני ולגר תעזוב אותם" ("הנח לפניהם והם ילקטו, ואין לך לסייע לאחד מהם") רק בפרשתנו, ולא בפרשת קדושים:

המלים "לעני ולגר תעזוב אותם" כשלעצמן אינן צריכות פירוש, שכן משמעותן ברורה ומוכנת מאליה, ולכן בפרשת קדושים לא ראה רש"י צורך לפרש אותן;

בפרשתנו, לעומת זאת, מופיעות מצוות הלקט והפאה רק כדי ללמדנו

76. ויש לומר, ששתי מעלות אלה רמוזות בלשון רש"י "כאילו בנה בית-המקדש" (בניגוד ללשון ה"תורת כהנים" – "כאילו בית-המקדש קיים"), כלומר שרש"י מייחס אל הנותן מתנות עניים אלו גם את זכות בניית בית-המקדש, ולא רק את זכות הקרבת הקרבנות – שכן גם בבניית בית-המקדש קיימות שתי מעלות אלו, שאינן קיימות בהקרבת הקרבנות: (א) בניית בית-המקדש דורשת עמל ויגיעה, בניגוד להקרבת קרבנות; (ב) בניית בית-המקדש היא לצורך כל בני-ישראל בשווה, ללא טובת הנאה אישית – בניגוד להקרבת קרבנות, שהיא לזכותו ולכפרתו של המקריב.

על גודל מעלתן וחיבותן ("כאילו בנה בית-המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו"); ולכן מפרש רש"י שגם המלים "לעני ולגר תעזוב אותם" באות ללמד על מעלתן של מצוות אלו על מצוות הצדקה הרגילה – שדוקא במצוות אלו חלה החובה "הנח לפניהם והם ילקטו, ואין לך לסייע לאחד מהם", כלומר שאסור לבעלים להעדיף את אחד העניים על משנהו, ולכן אין לו כל טובת הנאה מהנתינה.

לפי ההסבר האמור יובן שינוי לשון נוסף בין רש"י ל"תורת כהנים": לשון ה"תורת כהנים" היא "שכל מי שהוא מוציא לקט, שכחה ופאה", ואילו רש"י משנה וכותב "שכל הנותן לקט, שכחה ופאה".

וההסבר לכך – מובן לפי האמור לעיל:

לדעת ה"תורת כהנים" – מעלתן של מצוות לקט, שכחה ופאה היא בכך שהתבואה באה מיגיע כפיו של האדם, ואף-על-פי כן הוא נותן ממנה לעניים; כלומר – המעלה היא בכך שהוא מוכן להוציא מרשותו גם דברים שעמל ויגע עליהם כה רבות. ולכן הביטוי המתאים לכך הוא "כל מי שהוא מוציא לקט, שכחה ופאה".

לדעת רש"י, לעומת זאת, מעלתן של מצוות אלו היא באופן הנתינה – בכך שהאדם נותן אותן לעניים מבלי לקבל טובת הנאה כלשהי. ולכן הביטוי המתאים לכך הוא "כל הנותן לקט, שכחה ופאה".

(לקוטי שיחות ח"י ע' 256 ואילך)

